

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-26/2024

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 19190 датум: 12. август 2024. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској станици Вршац

Београд, август 2024. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ.....	3
1.2.	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ.....	4
1.3.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.4.	САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА.....	5
2.2.	ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА	9
2.3.	ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД	9
2.4.	ПРИСТУП БРАНИОЦУ	12
2.5.	УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ	12
2.6.	НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ	14
2.6.1.	ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД	15

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и Кликактив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 82/22.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска станица Вршац Казнено-поправни завод у Панчеву – Одељење притвора
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	24. мај 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поштовања заштитних мера од злостављања и услова у просторијама за задржавање
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је ненајављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Покрајинским заштитником грађана - омбудсманом
САСТАВ ТИМА	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Стефан Тодоровић, <i>Покрајински заштитник грађана - омбудсман</i>

1.3. ТОК ПОСЕТЕ

Пре посете ПС Вршац, тим НПМ је у КПЗ Панчево обавио разговоре са свим притвореницима који су се у дану посете налазили у Заводу а према којима су поступали полицијски службеници ПС Вршац. Такође, НПМ је остварио увид у документацију о првом лекарском прегледу лица по пријему у Завод и од заводских служби прибавио додатне информације од значаја за предмет овог извештаја.

Потом је тим НПМ посетио ПС Вршац, где је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима, извршио увид у релевантну документацију и обишао просторије за задржавање. Током ове посете нису затечена задржана ни доведена лица.

1.4. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски и заводски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ.

Члановима тима НПМ су пружене све тражене информације, омогућен ненадзиран разговор са притвореницима по избору чланова тима, обилазак и фотографисање просторија за задржавање, као и увид у и фотокопирање затражене документације.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време заштитне мере од злостављања – права на приступ лекару и адвокату и да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица обавештавају о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица, што потврђује својим потписом. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У више предмета задржавања у кривичном поступку НПМ је уочио недостатке у погледу писменог информисања задржаних о њиховим правима. У неколико предмета није пронађен писмени информатор о правима, у осталим предметима задржани су писмено обавештени о правима ухапшеног из члана 69. Законика о кривичном поступку, а у неколико случајева нису обавештени о правима већ о поступку задржавања осумњиченог из члана 294. Законика о кривичном поступку.

Права ухапшеног и права задржаног лица се не подударају у потпуности,⁴ што је последица различитог правног статуса у којима се налазе ова лица. Лице које је ухапшено има одређени корпус права која се односе на његов положај у кривичном поступку и делом на чињеницу да је лишен слободе. Ухапшено лице не мора нужно бити и задржано. Ипак, уколико ухапшено лице буде задржано, гарантују му се и нека додатна права, због дужег трајања лишења слободе и боравка у просторијама полицијске станице. С тога, НПМ сматра да је лицима задржаним у кривичном поступку, поред тога што су писмено обавештени о правима ухапшеног, потребно уручивати и образац о правима задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

1.

УТВРЂЕНО

У ПС Вршац у више случајева задржавања у кривичном поступку задржана лица нису на одговарајући начин писмено обавештена о својим правима.

⁴ На пример, као посебна права задржаног Правилник о полицијским овлашћењима прописује право да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице (чл. 29. ст. 1. т. 6. Правилника); право да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације (чл. 29. ст. 1. т. 7. Правилника); право ухапшеног да захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен дипломатско-конзуларни представник државе из чл. 69. ст. 1. т. 3. Законика по својој садржини одговара праву задржаног из чл. 29. ст. 1. т. 5. Правилника); право на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор (чл. 29. ст. 1. т. 9. Правилника) и право да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете (чл. 29. ст. 1. т. 10. Правилника). Ова права нема ухапшени у смислу одредби кривичног поступка и нису наведена у обрасцима о правима ухапшеног.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁵

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.⁶

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то:

1. да буде обавештено о разлозима задржавања;
2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;
3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;
4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;
5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;
6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;
7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;
8. да га прегледа лекар;
9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;
10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.⁷

⁵ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

⁶ Србија: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03, пар. 38.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19 и 93/22), чл. 29.

ПРЕПОРУКА

ПС Вршац ће свим лицима задржаним у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

Са друге стране, лицима задржаним у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима је уручиван формулар – обавештење, које садржи сва прописана права задржаних.

Предмети су садржали и решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којима су потврдили њихов пријем. Уочено је и да задржана лица, по правилу преко својих бранилаца у кривичном поступку, подносе жалбе против решења о задржавању.

Према службеним наводима, задржаним лицима се не омогућава да ову документацију држе код себе током трајања задржавања, већ им се она чува са привремено одузетим стварима, након што им се омогући да се упознају са њеном садржином. НППМ не види оправдан разлог за овакву праксу и сматра да би задржаним лицима требало да буде омогућено да ову документацију држе код себе, уколико то желе.

2.

УТВРЂЕНО

У ПС Вршац задржаним лицима се не омогућава да документацију која се односи на задржавање (решење, обавештење о правима, потврда о привремено одузетим предметима и сл.) држе код себе током трајања задржавања.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁸

Као део свог превентивног мандата, ЦПТ је доследно наглашавао важност три процесне гаранције, а то су: право на приступ адвокату, право на приступ лекару и право да се о чињеници притвора обавести рођак или друго треће лица по сопственом избору. Ово претпоставља да се лица лишена слободе уредно информишу о овим правима, како усмено по привођењу, тако и, што је пре могуће, писмено (нпр. путем „писма о правима“ или другог документа којим се утврђују права лица у полицијском притвору), на језику који разумеју.⁹

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по

⁸ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 44.

⁹ Стандарди ЦПТ: Спречавање полицијске тортуре и других облика злостављања – осврт на добре праксе и нове приступе, ЦПТ/Инф (2019) 9, пар. 66.

њиховом доласку у полицијске просторије) **давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала.** Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.¹⁰

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима...

...

Полицијски службеник ће задржаном лицу **уручити писано обавештење** из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.

Полицијски службеник који врши задржавање лица, пре смештаја лица у просторију за задржавање **уручује обавештење о његовим правима.**

О привремено одузетим и враћеним предметима од лица које се задржава, сачињава се потврда о привремено одузетим и враћеним предметима и издаје се лицу, коју потписује приликом одузимања, односно враћања предмета. Ако лице одбије да потпише потврду, полицијски службеник ће о томе сачинити белешку на потврди.

Предмети који се по одредбама закона морају привремено одузети у прекршајном или кривичном поступку, не враћају се задржаном лицу. За ове предмете полицијски службеник сачињава потврду о привремено одузетим предметима и даље са њима поступа у складу са законом.

Примерак потврде из ст. 2. или 3. овог члана, предаје се задржаном лицу.¹¹

ПРЕПОРУКА

ПС Вршац ће задржаним лицима омогућити да документацију која се односи на задржавање држе код себе током трајања задржавања, уколико то желе.

О току задржавања се води записник. Записници које је тим НПМ прегледао су уредно попуњени, садрже податке о честим обилазцима задржаних лица, а уочене су и службене белешке у вези са наведеним (извештај о надзору над задржаним лицем) у којима се наводе подаци о томе када је лице обилажено, када је обедовало, односно да ли је одбило оброк, да ли се лице жали на нешто, и сл. Записници су потписани од стране полицијског службеника и задржаног лица и лицима се по истеку задржавања уручује један примерак записника. Слично као и у другим организационим јединицама ПУ Панчево које је НПМ раније посетио,¹² и у ПС Вршац се сачињава извештај о обављеном разговору са лицем које се задржава, који потписује и лице, а у којем се осим података о евентуалној употреби средстава принуде, наводе и примедбе задржаног лица, као и активности које су поводом истих предузете, наводи задржаног лица о томе да ли има болове, здравствене тегобе, да ли прима неку терапију и сл., као и запажања полицијског службеника у вези задржаног лица.

Једно притворено лице са којим је тим НПМ обавио разговор је навело да није добило писмено обавештење о правима задржаног и међу документацијом о његовом

¹⁰ Србија: Посета 2021, пар. 38.

¹¹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 29. и чл. 33. ст. 1. т. 7 и ст. 2 - 4.

¹² Видети: Извештај о посети ПУ Панчево бр. 412-27/22 од 14. јуна 2022. год. (ПУ Панчево: Посета НПМ 2022. год.), поглавље 2. Утврђено стање и препоруке.

задржавању није пронађен писмени информатор о правима, што је један од неколико предмета задржавања без информатора о којима је било речи горе.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што сами обаве телефонски позив са службеног или личног телефона у присуству полицијских службеника.

Када задржана лица желе да остваре ово право, у записнике се уносе подаци о томе да је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена и када. Такође, у записницима се евидентира и уколико лица не желе да о свом задржавању било кога обавесте.

Сви притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да им је омогућено да о задржавању обавесте блиску особу.

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Свим задржаним лицима се омогућава лекарски преглед, у ком циљу се позива Служба хитне медицинске помоћи у полицијску станицу, по правилу када се ради о задржавањима у прекршајном поступку и у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима, или се прегледи обављају у Општој болници у Вршцу, када се ради о задржавањима у кривичном поступку.

У погледу медицинске поверљивости, у свим предметима задржавања које је тим НПМ прегледао полицијски службеници су присуствовали прегледима задржаних лица, што је уредно евидентирано у записницима о задржавању. У једном случају, прегледу задржане жене је присуствовао полицијски службеник мушкарац. Поред тога, у више предмета тим је међу документацијом о задржавању пронашао и медицинску документацију задржаних лица. Такође, сви притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре и који су имали лекарски преглед током трајања задржавања, навели су да су овим лекарским прегледима присуствовали полицијски службеници.

НПМ указује да присуство полицијских службеника лекарским прегледима никако не би требало да буде правило, већ изузетак, до којег долази само уколико постоје нарочити безбедносни разлози који указују на ту потребу. Сама чињеница да се обавља лекарски преглед задржаног лица није довољан разлог да се наруши приватност његовог прегледа, већ је потребно да у конкретном случају постоје овакви безбедносни разлози, на које ће полицијски службеници упозорити лекара како би донео одлуку о присуству немедицинског особља лекарском прегледу. Уколико лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу задржаног лица, прегледу би требало да присуствују службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и то тако да не могу да чују разговор између лекара и лица, а присуство лекарским прегледима и разлоге за то полицијски службеници би требало да писмено констатују. Подаци о здравственом стању задржаних лица би требало да буду доступни полицијским службеницима само у оној мери у којој је то потребно за примену законом прописаних овлашћења (на пример, мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано, да ли задржано лице има одређене здравствене потребе на

које би полицијски службеници требало да обрате пажњу током трајања задржавања и сл.).¹³

3.

УТВРЂЕНО

У ПС Вршац нису предузете све мере заштите приватности лекарских прегледа и података о здравственом стању задржаних лица.

РАЗЛОЗИ

Што се тиче лекарског прегледа особа које се налазе у полицијском притвору, сваки такав преглед мора бити обављен изван слушног, а по могућности и видног, домета полицијских службеника. Надаље, резултати сваког прегледа, као и релевантни искази притвореника, те закључци лекара, морају бити званично забележени од стране лекара и учињени доступним притвореном лицу и његовом адвокату.¹⁴

Сви лекарски прегледи особа у полицијском притвору морају се обављати тако да припадници полиције не могу да чују и, осим уколико то лекар који врши преглед не затражи другачије у дотичном случају, изван видокруга тих полицајаца.¹⁵

Комитет мора још једном да нагласи да лекарски прегледи треба да почивају на начелу поверљивости, и да надзор над њима врши само гледањем, а не и слушањем и - осим уколико лекар изричито не захтева супротно у датом случају - ван видокруга полицијског кадра. Присуство полицијског кадра током лекарских прегледа задржаних лица могло би да обесхрабри задржано лице које је било изложено неадекватном поступању да то и каже, и генерално је штетно за успостављање доброг односа између лекара и пацијента; треба да се пронађу алтернативна решења како би се ускладили безбедносни захтеви и начело лекарске поверљивости. На пример, успостављање безбедне специјалистичке ординације у оквиру ургентног центра или болнице. Даље, копија лекарског извештаја ни у ком случају не сме бити предата службеницима за спровођење закона у пратњи задржаног лица. Сви лекари морају имати јасну обавезу да евидентирају све повреде на лицима доведеним у болницу од стране полицијских службеника у складу са приступом наведеним у ставовима 59. и 60. даље у тексту.

По мишљењу Комитета, информације везане за здравственог стања задржаног лица треба да се чувају на начин који обезбеђује начело лекарске поверљивости. Идеално би било да здравствено особље може да обавести полицијске службенике у пратњи лица само о ономе што је потребно да знају о здравственом стању задржаног лица; међутим, те информације треба да буду ограничене на оно што је неопходно да би се спречио озбиљнији ризик по задржано лице или друга лица, осим ако задржано лице није сагласно са давањем и додатних информација. Немедицинско особље такође не би требало да учествује у подели лекова.

Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се начело лекарске поверљивости строго поштује у светлу горе наведених запажања. У том циљу и у складу са

¹³ НПМ указује на то да је у више полицијских управа које је посећивао уочио да се о лекарским прегледима сачињава потврда лекара на формулару који се чува у предмету. У овај формулар се по правилу уписују број протокола и подаци о здравственој служби која је обавила преглед, основни подаци о задржаном лицу, мишљење лекара о томе да ли здравствено стање лица дозвољава да буде задржано, уочене повреде, потребна терапија и време прегледа. Формулар/потврду потписује лекар. Овакви формулари представљају корисно оруђе полицијским службеницима и здравственим радницима за евидентирање битних података и добар су начин за отклањање досадашњих замерки у погледу документовања лекарских прегледа и омогућавају поступање у складу са препорукама НПМ.

¹⁴ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 38.

¹⁵ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 42.

тим треба адекватно изменити и допунити Упутство о поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима.¹⁶

ЦПТ мора још једном да нагласи да сви медицински прегледи треба да се заснивају на принципу поверљивости и да се спроводе ван саслушања и - осим ако лекар изричито не захтева другачије у датом случају - ван видокруга полицијског особља. Присуство полицијског особља током лекарских прегледа притворених особа могло би обесхрабрити притворену особу која је зостављана да то каже и, уопштеније, штети успостављању правилног односа лекар-пацијент; алтернативна решења за усклађивање легитимних безбедносних захтева са принципом медицинске поверљивости се могу наћи и треба их наћи. Даље, полицијски службеници задужени за састављање записника о задржавању особе треба да се максимално труде да евидентирају било какву евентуалну повреду коју су притворене особе показале у тренутку њиховог пријема у притворску ћелију, као и да осигурају да их одмах посети лекар у поверљивом окружењу.

ЦПТ препоручује српским властима да обезбеде строго поштовање начела лекарске поверљивости и да полицијски службеници прецизно евидентирају видљиве повреде у релевантним записницима у светлу горе наведених напомена (види такође став 85.). Конкретно, примедбе које је дао Комитет у ставу 20. у вези са важношћу улоге коју има затворски чувар у спречавању зостављања такође су релевантне у овом контексту.¹⁷

Пацијент има право на поверљивост свих личних информација, које је саопштио надлежном здравственом раднику, односно здравственом сараднику, укључујући и оне које се односе на стање његовог здравља и потенцијалне дијагностичке и терапијске процедуре, као и право на заштиту своје приватности током спровођења дијагностичких испитивања и лечења у целини.

Подаци о здравственом стању, односно подаци из медицинске документације, спадају у податке о личности и представљају нарочито осетљиве податке о личности пацијента, у складу са законом.¹⁸

Полицијски службеници, само по захтеву медицинског особља, из разлога безбедности медицинског особља, могу присуствовати здравственом прегледу лица и то полицијски службеник истог пола као и лице које се прегледа.¹⁹

ПРЕПОРУКА

ПС Вршац ће обезбедити да приликом лекарских прегледа задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима лица и разлоге за то;

¹⁶ Србија: Посета ЦПТ 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 37.

¹⁷ Србија: Посета 2021, пар. 37.

¹⁸ Закон о правима пацијената („Сл. гласник РС“, бр. 45/13 и 25/19 – др. закон), чл. 14. ст. 1. и чл. 21. ст. 1.

¹⁹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 36. ст. 3.

- полицијски службеници ће од лекара затражити само податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу, имајући у виду његово здравствено стање.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Задржаним лицима се омогућава да позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране одређује бранилац по службеној дужности, позивањем Кол центра Адвокатске коморе. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Записници о задржавању садрже податке о томе да ли је бранилац ангажован, његово/њено име и презиме и време када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем.

Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали браниоца, изабраног или постављеног по службеној дужности, као и да су имали могућност да са њим обаве разговор у приватности. Два притворена лица су навела да су давале изјаве полицијским службеницима у ПС Вршац без присуства бранилаца. Међутим, то није могло бити потврђено прегледом документације о њиховом задржавању. У случају једног лица, адвокат је дошао у полицијску станицу и обавио разговор са њим убрзо по његовом довођењу у станицу, а саслушање је обављено у јавном тужилаштву. У случају другог лица, утврђено је да је погрешно евидентирано присуство браниоца. Наиме, према записнику о задржавању, задржавање је започело у 16:30, а бранилац је контактиран тек у 21:20 часова. Ипак, у предмету се налази и решење о задржавању, које је уручено лицу и браниоцу убрзо након почетка задржавања. С обзиром да у осталим прегледаним предметима нису уочене оваква неслагања у евиденцији, на ово је скренута пажња полицијским службеницима. Ово лице је такође саслушано у јавном тужилаштву.

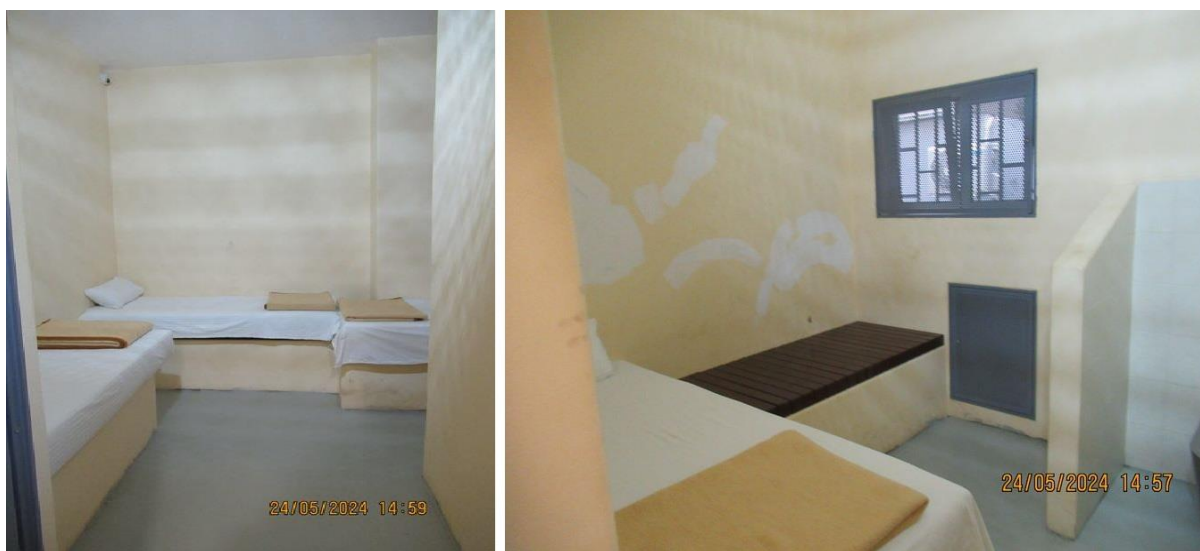
2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У Извештају о претходној посети ПС Вршац, НПМ је констатовао да просторија за задржавање не испуњава услове, па се и није користила за ову намену, већ су се користиле просторије Окружног затвора у Панчеву – Одсека у Вршцу, за задржавања у кривичном поступку, односно просторије у седишту Полицијске управе у Панчеву, уколико је задржавање одређено на основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима или Закона о прекршајима. НПМ је тада истакао да оваква ситуација ствара проблеме у свакодневном раду полицијских службеника, јер поред тога што се лице коме је одређено задржавање не налази у згради полицијске станице, потребно га је возити до и од града Панчева, што је стварало проблеме безбедносне и организационе природе.²⁰

²⁰ Извештај о посетама Полицијској станици у Вршцу и Регионалном центру граничне полиције према Румунији – север, бр. 281-107/16 од 28. децембра 2016. год, поглавље 1.1. Спровођење препорука.

У складу са најавом из одговора Министарства унутрашњих послова,²¹ у ПС Вршац су оспособљене и сада се користе две просторије за задржавање, за укупно 5 лица. У њих се смештају лица задржана у прекршајном поступку и у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима, док се лица задржана у кривичном поступку одводе у КПЗ Панчево.²²

Просторија за смештај два лица је површине око 8m², а просторија за смештај три лица око 18 m². У њој се налазе два, односно три лежаја – дрвене даске на бетонским коцкама, са веома добрим душецима и свим осталим деловима постељине, која је деловала чисто. У просторијама постоје мокри чворови, који се састоје од wc шоље са испирачем и лавабоом са чесмом на којој је доступна пијаћа вода. Постављен је систем за позивање и комуникацију са полицијским службеницима, који је у функцији, такође постоји и аудио-видео надзор просторија, о чему су информације постављене унутар њих. Просторије имају доток свежег ваздуха и природне светлости преко решеткама заштићених прозора, као и грејна тела које су постављена у зид и заштићена решеткама. Вештачко осветљење је у обе просторије одговарајуће.

просторије за задржавање ПС Вршац

У тренутку посете, на зиду просторије за смештај два лица је присутна влага, за шта је тим НПМ добио информацију да је недавно пукла цев на спрату изнад. Због тога је у просторији изузетно јак непријатан мирис. Тим НПМ је обавештен да се предузимају мере у циљу отклањања квара на инсталацији.

влага на зиду једне од просторија за задржавање ПС Вршац

²¹ Акт Секретаријата – Одељења за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, бр. 251/16-80 од 11. маја 2017. год.

²² Ове просторије су идентичне спаваоницама у којима бораве осуђена и притворена лица и у потпуности у складу са важећим прописима и стандардима. НПМ их је више пута обишао, последњи пут 2022. године, видети: ПУ Панчево: Посета НПМ 2022. год, поглавље 5. Услови боравка у просторијама за задржавање.

НПМ би желео да од ПС Вршац добије информацију о томе да ли је отклоњен квар на инсталацији и санирана влага у просторији за задржавање.

Свим лицима која се налазе на задржавању у ПС Вршац је обезбеђена исхрана, која се састоји од сувих оброка.

НПМ је више пута упућивао препоруке Министарству унутрашњих послова у вези са исхраном задржаних лица, која би у случајевима задржавања дужим од 12 сати требало да садржи и барем један комплетан оброк. Полицијске управе углавном имају потешкоћа да ово обезбеде. У последњем одговору у вези са исхраном које је НПМ добио од Министарства унутрашњих послова је наведено да су суви оброци, који се углавном нуде задржаним лицима, адекватни да задовоље основне хранљиве потребе, а да притом буду здравствено безбедни, те да с обзиром да је време задржавања ограничено, оваква исхрана неће оставити последице на здравље.²³ У одговору се наводи још и да Правилник о обезбеђивању исхране и смештаја у Министарству унутрашњих послова²⁴ прописује да се исхрана обезбеђује у теренским условима у складу са расположивим капацитетима.²⁵

Лица која су задржана у КПЗ Панчево оброке добијају у складу са режимом обедовања у Заводу, па тако дневно добијају и куване оброке.

Подаци о обедовању су уредно евидентирани у свим записницима о задржавању које је тим НПМ прегледао.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Тим НПМ је у КПЗ Панчево обавио разговоре са 13 притворених лица, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања и полицијског задржавања.

Једно лице је навело да му је током боравка у ПС Вршац пређено физичким насиљем од стране криминалистичких инспектора.

Такође, једно лице је навело да му је у ПС Вршац од стране инспектора пређено, да је задобио неколико шамара и да је ударен песницом у главу. Ови наводи нису могли бити потврђени: на лекарском прегледу у Општој болници у Вршцу, који је обављен непосредно по одређивању задржавања, ово лице је негирало повреде и у записнику о његовом задржавању је констатовано да нема видљивих повреда. Такође, на првом лекарском прегледу по пријему у притвор КПЗ Панчево такође је констатовано да је лице без повреда и тегоба.

Поред горе описаног случаја, НПМ је прегледом документације о задржавању уочио и неколико лица која су на задржавање примљена са видљивим повредама. Повреде су описане у записницима о задржавању и овим лицима је понуђена медицинска нега. Такође, НПМ је добио уверљива образложења о начину настанка повреда, што је у било поткрепљено одговарајућом документацијом.

²³ Акт Сектора за логистику бр. 1666/23 од 20. јуна 2023. год.

²⁴ "Сл. гласник РС", бр. 27/21 и 143/22.

²⁵ Чл. 2. Правилника.

2.6.1. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

Приликом претходне посете, НПМ је детаљно проверавао начин на који се у КПЗ Панчево обавља први лекарски преглед по пријему лица и похвалио поступање Службе за здравствену заштиту Завода због начина на који се обављају ови прегледи и констатују повреде, као и због чињенице да КПЗ Панчево обавештава јавно тужилаштво о сумњи да је према лицу поступано насилно, уз достављање релевантне документације о томе.²⁶

Приликом ове посете, тим НПМ се уверио да и даље постоји добра пракса у погледу наведеног. Први лекарски прегледи по пријему у Завод се обављају ажурно, најкасније у року од 24 часа од пријема и састоји се од узимања анамнезе и физикалног прегледа. Лица при првом прегледу свлаче одећу у циљу прегледа (инспекције) целог тела и преглед се по правилу обавља без присуства немедицинског особља, осим уколико из разлога безбедности лекар захтев присуство припадника Службе за обезбеђење. У вези са наведеним, неколико притворених лица је навело да се није скидало приликом првог прегледа већ да су само упитани да ли имају неке повреде по телу, **на шта је указано руководству установе како би континуирано подсећали лекаре на потребу да увек прегледају на голо свако лице по пријему у Завод**, без обзира шта је навело у погледу постојања повреда.

У случају уочених повреда оне су детаљно описане, са наводима лица о начину настанка повреда и мишљењем лекара о повезаности уочених повреда и навода лица. Повреде се фотографишу и уцртавају у шему тела.

Води се посебна евиденција о повредама, у коју се уписују датум прегледа, име лица и опис и дијагноза повреде. Такође, управнику Завода се доставља посебан извештај о повредама, у којем се наводи: подаци о прегледу и лицу које је прегледано; шта је лице навело у погледу настанка повреда; објективан опис повреда; мишљење лекара о повезаности навода лица и објективног налаза; да ли постоје знаци насилног поступања или злостављања; да ли је преглед обављен у присуству немедицинског особља, уз обавезно навођење разлога за њихово присуство лекарском прегледу; да ли је сачињена фотодокументација, уз навођење разлога зашто није. О повредама за које се сумња да су настале насилно, или лице наведе да је према њему извршено насиље, се обавештава јавно тужилаштво.

²⁶ ПУ Панчево: Посета НПМ 2022. год, поглавље 2.6.1. Први лекарски преглед по пријему у завод.